

Kasvatus nuorisotyössä - väistelyä ja väärinymmärrystä?

Tärkeintä, mitä kasvattaja voi nuorelle antaa? – se, että nuori voi nähdä kasvattajan silmistä elämän olevan elämisen arvoista. (Maija-Riitta Ollila)

Kiusaaminen, yksinäisyys, arvottomuuden kokemus, joukosta pois putoamisen pelko, silmitön väkivalta ... Meillä on jo kylliksi näyttöjä siitä, miten rajua pudotuspeliä nuorten elämä voi tässä ajassa olla. Ei ihme, että kasvatukselle alkaa olla kysyntää, niin kotona, koulussa kuin nuorisotoimessakin, ja hyvä niin (vrt.. Kiilakoski & Nieminen 2007, 187).

Hoituu se kasvatus – maalaisjärkeä käyttämällä

Entisenä nuorisotyöntekijänä, nykyisenä nuorisotyön opettajana ja kasvatustieteilijänä olen jo useita vuosia kummastellut nuorisotyön suhdetta kasvatukseen. Toisaalta nuorisotyön kasvatusvastuu hyväksytään, mutta toisaalta sitä jotenkin väistellään. Ikään kuin kasvatus ei olisi erityistä ammatillista osaamista vaativaa, vahvaan teoriaperustaan tukeutuvaa tavoitteellista toimintaa, vaan jotakin joka hoituu siinä sivussa, maalaisjärkeä käyttämällä. Ja hoituuhan se. Lapset ja nuoret kasvavat monenlaisten sekä tahattomien että myös tahallisten kasvatustekojen seurauksena, mutta kasvun suunnasta ei tällä asenteella voi mennä takuuseen. Brasilialainen kasvatusajattelija Paulo Freire (Hannulan 2000, 5 mukaan) toteaa, että ihmiselle, joka on epätäydellinen olento ja tietoinen omasta epätäydellisyydestään, on mahdollista sekä inhimillistyminen että epäinhimillistyminen. Epäinhimillistymiseen ei kuitenkaan päädytä tietoisesti vaan tahattomasti, usein myös hyvää tarkoittavien tekojen seurauksena. Siksi on erityisen tärkeää, että kasvatusta ei nuorisotyön piirissäkään jätetä sattuman varaan, vaan että siihen paneudutaan kaikella vakavuudella.

Koulutuksen kannanotto

Tärkeä osa alan kehittämisen perustaa on tietenkin koulutus. Minkälainen sija pedagogiselle tietotaidolle ammattialan koulutuksessa annetaan? Ensi syksynä voimaan astuva nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen ammatillisen perustutkinnon perusteet – asiakirja (Opetushallitus 2009) ei lupaa menestystä alan pedagogisen perustan kehittymiselle. Tutkinnon perusteissa korostetaan ohjaamista, ei kasvattamista. Taidekasvatus on kulttuuriohjausta, mediakasvatus media- ja verkko-ohjausta ja seikkailukasvatus luonto- ja elämystoimintaa ja niin edelleen. Mutta mistä ohjaamisesta oikeastaan on kyse? Ketä tai mitä ohjataan, mihin ohjataan ja miten ohjataan? Tähän uusissa(kaan) tutkinnon perusteissa ei oteta selkeästi kantaa.

Mitä merkitystä on sillä, puhutaanko ohjaamisesta vai kasvatuksesta? Ydinkysymys lienee siinä, mikä toiminnan perimmäinen tavoite ja tarkoitus on. Mihin toiminnalla pyritään? Ohjaamisen käsitteen ongelmana on sen monitulkintaisuus. Se jättää avoimeksi toiminnan kohteen (ohjataaneko yksilöä, ryhmää, prosessia, toimintoa, lajia, harjoitetta vai menetelmää?) eikä ota myöskään kantaa

siihen, mitä toiminnalla tavoitellaan.¹ Kasvatus on merkitykseltään yksiselitteisempi: toiminnan kohteena on ihminen - yksilö tai ryhmä - ja tavoitteena ihmisen kasvun tukeminen ja edistäminen. Kasvatustieteen käsitteistön mukaan kasvatus on inhimillistä toimintaa, jonka tarkoituksena on edellytysten luominen ihmisen monipuoliselle kehitykselle ja kasvulle (Hirsjärvi 1990). Eikö nuorisotyössä ole kyse juuri tästä?

Käsitevalinnat ovat aina enemmän tai vähemmän linjavalintoja. Ohjaamisen tai esimerkiksi nuorisotyön (kulttuurinen nuorisotyö, etsivä nuorisotyö, erityisnuorisotyö...) käsitteiden valitseminen kasvatukseen sijaan, kertoo jotakin siitä, mihin alalla halutaan profiloitua tai tässä tapauksessa, mihin ei haluta profiloitua. Hämmentävää on kuitenkin se, ettei nuorisotyön piirissä tapahtuvalle työlle löydetä muutakaan suuntaa kuin kasvatus. Tämä ilmenee muun muassa Leena Ruotsalaisen (2007) kulttuurisen nuorisotyön määrittelyssä: ”Kulttuurinen nuorisotyö on nuoren kasvun tukemista aktiiviseksi kansalaiseksi. Kasvaminen tarkoittaa tässä prosessia, jossa nuori rakentaa itselleen identiteettiä, kokeilee ja ilmaisee sitä eli muodostaa käsityksen itsestään – mitä ovat hyvä ja tärkeät asiat, mikä oikein ja väärin – sekä pyrkii vaikuttamaan ympäröivään yhteiskuntaan näiden käsitysten mukaisesti.” Määritelmä kertoo, että kulttuurinen nuorisotyö ei ole mitä tahansa taiteen kanssa puuhastelua, vaan selkeisiin kasvatuksellisiin tavoitteisiin pyrkivää toimintaa, jolla on merkitystä sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. Miksi tämä toiminta ei voisi olla taide- tai kulttuurikasvatusta?

Alan hämärät kasvatustavoitteet

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen tutkinnon perusteissa ei oteta selkeästi kantaa siihen, mihin ohjaustyöllä pyritään, tyydytään vain viittaamaan ylimalkaisesti ”alan kasvatustavoitteisiin”. Minkälaisina nämä kasvatustavoitteet sitten kentällä näyttäytyvät? Kokemukseni alan kasvatus- tai ohjausympäristöstä rajoittuvat muutamalle paikkakunnalle Lapin läänin alueella, joten kovin laajoihin yleistyksiin ei tämän perusteella ole aihetta. Työssäoppimista ohjaavana opettajana olen kuitenkin törmännyt siihen, etteivät yhteisesti määritellyt kasvatuksen arvot ja tavoitteet ole mikään itsestäänselvyys nuorisotoimen piirissä.² Ja silloin, kun yhdessä pohditut ja kirjatut tavoitteet puuttuvat, käytännön kasvatustyö ilmenee sattumanvaraisena ja ohjaajien henkilökohtaiseen persoonallisuuteen tukeutuvana toimintana. Hyvällä onnella kasvatus tuo myönteisiä tuloksia, mutta epäonnistuminen on vähintäänkin yhtä mahdollista. Tällöin kasvatus voi vaihdella tiukan kurikasvatuksen ja täydellisen kasvattamatta jättämisen välillä, ohjaajan henkilökohtaisen näkemyksen sekä työyhteisössä vallitsevan asenneilmaston ja toimintakulttuurin viitoittamalla tavalla.

Ammattiosaamisen näyttöihin liittyvissä arviointikeskusteluissa keräämiäni havaintojen mukaan kasvatus liitetään käytännön toiminnassa (tai siitä kertovissa puheissa) useimmiten kurinpitotilanteisiin. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaksi opiskelevan toiminnan arvioinnissa huomio kiinnittyy usein kurinpitotaitoihin. Olennaista on, kuinka opiskelija kykenee puuttumaan tilanteisiin, joissa sääntöjä rikotaan. Tapakasvatus ja tilanteisiin puuttuminen on toki tärkeää, mutta riittääkö se? Tavat edustavat ulkokohtaista käyttäytymistä, joiden korostuessa syvemmillä ulottuva ihmisyyteen kasvaminen saattaa unohtua ja voi jopa vaarantua. Tärkeää olisi ymmärtää, mistä ”kurittomuus” pohjimmiltaan johtuu ja kuinka siihen voisi todella vaikuttaa. Kurikasvatuksen -

---

¹ Sopii toki hyvin tähän postmoderniin arvokaaokseen, jossa ei uskalleta kiinnittyä mihinkään, jotta voitaisiin sallia kaikki.

² Tosin Helsingin nuorisoasiainkeskuksen strategiassa kasvatuksen asema ja suunta on selkeästi osoitettu (Helsingin nuorisoasiainkeskus 2007).

samoin kuin vapaan kasvatuksenkin – korostuminen nuorisotyössä kertoo ehkä pedagogisen osaamisen heikkoudesta. Muiden keinojen ja näkökulmien puutteessa turvaututaan siihen, mihin on omassa lapsuudessa ja nuoruudessa totuttu.

Kasvatus ei ole sisään tunkemista, vaan ulos vetämistä

Miksi kasvatus on nuorisotyössä niin hankala asia? Syitä voisi varmaankin etsiä monesta eri suunnasta, kuten nuorisotyön yhteiskuntatieteellisestä ja toisaalta myös vapaaehtoistyöhön kytkeytyvästä perinteestä sekä halusta erottua koulun pedagogisesta maailmasta³. Voisiko yhtenä syynä olla myös kasvatuksen väärinymmärtäminen? Kasvatus yleensä mielletään varsin autoritääriseksi toiminnaksi, jossa kasvattajan tehtävänä on muovata kasvatettavasta jotakin, jonka hän kasvattajana tietää hyväksi ja oikeaksi. Ymmärrän kyllä, jos nuorisotyö ei halua olla tällaisessa toiminnassa mukana. Käsitys kasvatuksesta on kuitenkin mitä suurimmassa määrin paradigmatyö ja kasvatustieteen laajasta perheestä löytyy erinomaisesti nuorisotyölle soveltuvia ajattelumalleja kasvatuksen käytäntöjen rakentamiseen. Autoritäärisen kasvatusmallin sijaan nuorisotyössä voidaan korostaa kasvattajan ja kasvatettavan tasavertaiseen vuorovaikutukseen perustuvaa, osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä edistävää kasvatusta, joka mahdollistuu ennen muuta elämyksellisessä ja yhteisöllisessä toiminnassa (kts. mm. kriittinen pedagogiikka Kiilakoski 2007b, sosiaalipedagogiikka Filander 2007, sosiokulttuurinen innostaminen Kurki 2000, demokratiakasvatus Vesikansa 2007 ja Tomperi & Piattoneva 2005, seikkailukasvatus Bowles & Telemäki 2001, yhteisöllinen taidekasvatus Sava & Vesanen-Laukkanen 2004).

Eivät nämä osallistavan pedagogiikan näkökulmat silti ihan uusia nuorisotyössäkään ole. Kirjahyllyjen kätköistä löytyy nuorisotyöhön soveltuvaa kasvatustietoa, joka vastaa edelleen erinomaisesti tämän päivän tarpeisiin, esimerkiksi Kaipio (1977) ja Vesikansa (1988). Mutta vieläkin kauemmaksi historiaan kannattaa uida, aina kasvatuksen alkujuurille saakka. Englanninkielinen käsite education tulee latinankielisestä sanasta ex-dúcere, mikä tarkoittaa ”vetää ulos”. Information puolestaan tulee sanasta informare, mikä tarkoittaa ”muotoilla sisään” (Venkula 1994). Kasvatus ei siis alkuperäisessä merkityksessään tarkoittanut informaation sisään tunkemista ja valmiiden vastausten antamista, vaan kasvatettavan oman ajattelun ja ilmaisun esille auttamista. Eikö tämä olisi juuri sellaista toimintaa, johon nuorisotyökin voisi identifioitua? Osallisuusideologian esiinmarssi on toki tuonut nuorisotyöhön sellaisia rakenteita, jotka mahdollistavat myös osallistavan pedagogiikan leviämistä, mutta itsestään selvää tällainen kehitys ei kuitenkaan ole. Rakenteet eivät sinällään takaa osallisuutta, vaan niiden lisäksi tarvitaan myös kasvatukseen ja vuorovaikutukseen liittyvän tietoperustan vahvistamista (kts. kasvatustieteellisen teoriaperustan vahvistamisen tarpeesta Hämäläinen 2007, 170).

Nuorisotalon hengailukulttuuri ja osallisuus

Osallisuus on ryhmäilmiö, jossa keskeistä on yhteenkuuluvuus ja omana itsenään arvostetuksi tulemisen kokemus (osallisuuden määrittelyä mm. Hanhivaara 2006 ja Kiilakoski 2007a). Nuorisotalon vapaamuotoisessa hengailukulttuurissa osallisuutta edistävän kasvatuksen toteuttaminen on kieltämättä haaste. Toisaalta nuorisotalo tulisi pitää avoimena ja nuorten kynnys

---

³ Toisaalta myös koulua kritisoidaan pedagogiikan sivuuttamisesta didaktiikan kustannuksella. Koulun pedagogisella maailmalla tarkoitan tässä kuitenkin niitä kasvatuskäytänteitä, joista meillä kaikilla on omat henkilökohtaiset kokemuksemme ja joista ehkä nuorisotyön toimijat ovat halunneet sanoutua irti?

sisään tulemiselle mahdollisimman matalana. Toisaalta tarvittaisiin myös kiinteitä ja toimintaan sitoutuneita ryhmiä, joiden tutussa ja turvallisessa ilmapiirissä osallisuuden kokemus voisi mahdollistua (Hanhivaara 2006). Kävijämäärältään pienillä taloilla tuttuuden ja turvallisuuden voi ehkä saavuttaa helpommin myös avoimessa toiminnassa, mutta suurilla taloilla tilanne voi olla pulmallisempi, sillä ohjaajatkaan eivät aina tunne kävijöitä niin hyvin, että luottamus heidän välillään voisi syntyä (kts. Gretschel 2007, 195).

Osallisuus edellyttää yhteistyöhön sitoutumista, mikä ei itsestään selvästi kuulu suomalaisten koulujen eikä myöskään nuorisotalojen toimintakulttuuriin (Suutarinen 2006 ja Gretschel 2007, 199). Erityisen vaikeaa sitoutuminen saattaa olla turvattomaksi itsensä kokeville nuorille, sillä sitoutuminen voi heille merkityksellistyä aikuisten auktoriteetille ja kurijärjestelmille antautumisena, mikä taas saatetaan vertaisryhmissä tulkita heikkouden merkiksi (Harinen ym. 2008, 19). Anu Gretschel (2007, 197) on tutkinut nuorisotalojen toimintaa osallisuuden sekä yhteisökasvatuksen näkökulmasta ja todennut, että kävijöiden sitoutumisen asteella ja talon toimintakulttuurilla on selkeä yhteys. Mitä suurempi osa nuorista etenee nuorisotalolla kohti sitoutunutta toimijuutta, sitä enemmän toimintakulttuuri muuttuu palvelutalosta nuorten taloksi. Talolla, jonka kävijöistä valtaosa on satunnaisia piipahtajia, ei näytä olevan koko yhteisöä koskettavia prosesseja käynnissä.

Olisiko niin, että jos talolta puuttuu yhteisöllinen toiminta, ohjaajan rooli supistuu lähinnä valvojan, kurinpitäjän ja yhdessä hengailijan rooleiksi? Parhaimmillaan vapaa oleminen ja jutustelu mahdollistaa toki monia merkityksellisiä, nuorten kasvua tukevia kohtaamisia. Pahimmillaan kasvatus puuttuu tai nuoret kohtaavat ohjaajassa tiukan kurinpitäjän, joka ei kykene herkistymään nuorten todellisille tarpeille ja ihmisyyteen/osallisuuteen kasvattamiselle. Nuoret janoavat kasvatusa, kun kasvatus nähdään ulos vetämisenä eikä sisään tunkemisenä. Parhaimmillaan kasvatus toteutuu nuorisotyössä mahdollistamalla erilaisia yhteisöllisiä elämyksiä ja kokemuksia, joissa nuoret saavat turvallisessa ilmapiirissä oppia, oivaltaa, onnistua, nauttia, ylittää rajoja, pettyä ja selvittää pettymyksistä. Ei mikään silmänkääntötempu, mutta ehdottomasti ponnistelun arvoinen asia.

Lähteet

Bowles, Steve & Telemäki, Matti (2001) Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö. On the theory and practice of outdoor adventure education. Osa 1. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutusyksilön julkaisuja. Sarja B.

Gretschel, Anu (2007) Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimuseura, julkaisuja 77, Opetushallitus/ Nuorten osallisuushanke, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja A 3, 2007. Helsinki: Hakapaino. 193-203.

Hanhivaara, Pirjo (2006) Maailmaa syleilevä osallisuus – ajatuksia osallisuudesta ja sen suhteesta kouluun. Nuorisotutkimus 24 (3), 29-39.

Hannula, Aino (2000) Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa: systemaattinen analyysi sorrettujen pedagogiikasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Harinen, Päivi & Heikura, Mari & Lehmus, Heikki & Vallisto, Matias (2008) Tappelua takapenkillä. Kokemuksia kohdennetun nuorisotyön poikien pienryhmätöinnistä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimuseura, julkaisuja 90, Joensuun yliopiston sosiologian oppiaineen julkaisuja 9. Helsinki: Juvenes.

Helsingin nuorisoasiainkeskus 2007. Nuorisoasiainkeskuksen toiminta- ja tilastrategia 2007-2010. http://www.hel.fi/wps/portal/Nuorisoasiainkeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/nk/fi/Viraston+eittely/Strategia/Toiminta-+ja+tilastrategia. Viitattu 4.3.2009

Hirsjärvi, Sirkka (toim.) (1990) Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hämäläinen, Juha (2007) Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehyksessä. Teoksessa Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko Nuorisokasvatuksen teoria. Nuorisotutkimuseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 73, 169-200.

Kaipio, Kalevi (1977) Antakaa meille mahdollisuus; johdatus nuorten yhteisökasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Kiilakoski, Tomi (2007a) Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimuseura, julkaisuja 77, Opetushallitus/ Nuorten osallisuushanke, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Sarja A 3, 2007. Helsinki: Hakapaino. 8-19.

Kiilakoski, Tomi (2007b) Kasvu moneen suuntaan – kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimuseura, 57-77.

Kiilakoski, Tomi & Nieminen, Juha (2007) Pedagogiikka – nuorisotyön pedagogiikka ja uudet haasteet. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimuseura, 185- 188.

Kurki, Leena (2000) Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Opetushallitus (2009) Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinto. Ammatillisen perustutkinnon perusteet (luonnos 23.1.2009)

Ruotsalainen, Leena (2007) Kulttuurinen nuorisotyö on kamppailulaji. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimuseura, 168-184.

Sava, Inkeri & Vesänen- Laukkanen, Virpi (2004) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Sarja: Opetus 2000. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Suutarinen, Sakari (2006) Yhteiskunnallinen keskustelu vähäistä Suomen peruskoulussa – oppilaitokset tukemaan keskustelevaa kansalaisuutta. Teoksessa: Suutarinen, Sakari (toim.) Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste. Jyväskylä: PS-kustannus, 63- 96.

Tomperi, Tuukka & Piattoneva, Nelli (2005) Demokraattisten juurten kasvattaminen. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Tomperi, Tuukka & Vuorikoski, Marjo (toim.): Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino.

Venkula, Jaana (1994) Tiedon suhde toimintaan. Tieteellisen toiminnan ulottuvuuksia, osa I. Helsinki. Yliopistopaino.

Vesikansa, Sari (1988) Toimintaan nuorten kanssa 1 ja 2. Perustietoa nuorisotyöntekijöille. Kansalaiskasvatuksen keskus. Helsinki: Painokaari Oy.